

Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 3/2004

7. Årgang

Lederen har ordet.

En sommer er over og vi er langt på veg inn i høstmørket. I naturen kan vi glede oss over flotte høstfarger på busker og trær, mens de seneste rhodo-arter strever med å avmodne årets nyskudd før frosten kommer. Rhododendronblomstringen var god i år også, men ikke så voldsom som sommeren 2003. Alle planter er imidlertid sunne og friske med god tilvekst etter den milde vinteren. Den gode sensommeren med tørke i flere uker i august fikk en del Rhodoer til å henge med bladene, men alle planter kviknet raskt til når regnet etter hvert kom i store mengde.

Det er nå allerede gått 4-5 mndr. siden årsmøtet i Kr.sand. Årsmøtet var på alle måter vellykket både faglig og festlig. Vandringene og omvisningene på Myren gård, Ravnedalen, Agder Naturmuseum og botaniske hage-Gimle og de private hager var imponerende. Stor takk til den lokale arrangementskomité.

Det har skjedd flere gledelige ting i foreningen vår i år. Først og fremst er vi glade for at Rhododendron - Øst er kommet på fote igjen med nytt interimsstyr med leder Turid H. Bergerøy. Lokalavdelingen har i løpet av sommeren hatt allsidige aktiviteter i form av ekskursjoner, møter etc. Vi er også veldig glade for at vår "hjemmeside" med www.rhododendron.no er fornyet og er blitt riktig flott. Stor takk til Vidar Winsnes som har stått for dette arbeidet, og som har jobbet videre med å etablere et "diskusjonsforum" på nettet, og som også jobber med et fotoarkiv, som skal være tilgjengelig for medlemmene.

Den felles plantebestillingen fra Glendoick Gardens i vår var meget vellykket. Ca. 125 flotte Rhodoer havnet hos forventningsfulle entusiaster. Takk til Torbjørn Gjesteland som sto for bestillingene og distribusjonen til medlemmene. For å få fullt utbytte av denne fellesbestilling av storbladede rhododendroner på sikt, er det viktig at man fører en "journal" for hver enkelt plante vedr. trivsel/mistrivsel, vekst, blomstring etc. Det kan om noen få år gi nyttige kunnskaper om hva vi kan og bør satse på av storbladede Rhodoer.

LAPPROSEN er etter hvert blitt et fint foreningsblad med flott layout og 40-48 sider med imponerende tekst og fargebilder. Vi er redaksjonskomiteen; Anne Tafjord Kirkebø, Anne Rieber og Gerd Jørgensen takknemlig for dette vellykkede resultat. Det er bare et minus ved LAPPROSEN; den kommer ut for sjelden (Det går 6 mndr. fra aprilnummer til oktobernummeret). LAPPROSEN er det viktigste bindeleddet mellom alle rhodo - elskere utover det ganske land. På grunn av store avstander er det mange medlemmer som ikke har anledning til å delta i foreningens møter, ekskursjoner og andre felles aktiviteter, og da blir LAPPROSEN det eneste bindeleddet til foreningen og dens medlemmer. Det nye styret vil arbeide for å øke utgivelsen fra 3 til 4 nummer pr år. Det er sannsynlig at dette vil kreve en liten økning i årskontingenten. Årsmøtet til sommeren vil om nødvendig bli invitert til å fatte vedtak om dette.

I løpet av høsten blir det i Bergensregionen etablert en "Aktivitetsgruppe" som vil bistå styret med å forberede og gjennomføre diverse aktiviteter som møter, ekskursjoner, plantebytte, kurser etc. Kan dette tenkes å være begynnelsen til etablering av en underavdeling i vest, Rhododendron Vest, likestilt med Rhododendron

Sør og Øst ?

Det er imidlertid ikke bare gledelige meldinger å få på Rhododendron-fronten ! Meldingen om den nye soppsykdommen forårsaket av PHYTOPHTHORA RAMORUM er skremmende! Se artikkelen om dette i dette nummeret.

Fotokonkurranse annonsert i nr 1/2004 har foreløpig hatt liten appell med bare 1-ett bidrag ved fristens utløp 1.oktober.Det er derfor satt ny frist til over nyttår.

Til slutt: Husk å legge inn i kalenderen din at foreningens årsmøte 2005 er fastlagt til 21.-22. mai i Bergen.

Med en høstlig rhodohilsen

Pål A. Skagseth

FOTOKONKURRANSE for våre medlemmer!

Vi har fått få bilder til vår fotokonkurranse, og derfor har styret besluttet å utsette innleveringsfristen til 8. januar neste år. Vi har flotte premier å friste med, så ta for deg forrige nummer hvor utlysingen står og send ditt bidrag til redaksjonen!

Hovedtemaet var

Vakre kombinasjoner med rhododendron

Og så flotte hager som finnes i dette – og andre – land, skulle mulighetene være mange!

Neste nummer av Lapprosen kommer i begynnelsen av februar 2005.

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen onsdag 5.januar og kan sendes til Den norske Rhododendronforeningen, Postboks 1325, 5811 Bergen.

Du kan også bruke e-post til redaksjonen (se adresser siste side).

Bilder kan sendes som papirkopier, slides eller elektronisk som vedlegg til e-post.

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Greta og Fredrik Akselsen	Eikeveien 5	4824 Bjorbekk
Alfred Andersen	Håkonshellavn. 281A	5174 Mathopen
Anne Marie Aronsen		5392 Storebø
Randi Birkeland	Gravdal Hagesenter	5164 Laksevåg
Torill Bjerkmann	Damfaret 64	0682 Oslo
Margaret Markhus Bruntveit	Sandven Hageby 2	5229 Kalandseidet
Harald Bruun-Pettersen	Idungst. 3	1511 Moss
Siri K. Christensen	Skorkebergåsen 32	1440 Drøbak
Bente Dollis	Mærthasvei 27	4633 Kristiansand
Marit Engevik	Gravdal Hagesenter	5164 Laksevåg
Rune Engevik	Gravdal Hagesenter	5164 Laksevåg
Hans Jørgen Flaatten	Gokstadryggen 24	3217 Sandefjord
Heine Hågensen	Grytingenveien 63	3160 Stokke
Jennifer Jorfald	Neslia 17	1394 Nesbru
Helle Kaufman Gjerde	Ødegarden	3692 Sauland
Marit Langsholt	Fabrikkveien 9	1738 Borgenhaugen
Jørn St Lindholdt	Haukedalveien 166	3960 Stathelle
Arne Martin Hem		3275 Sværstad
Grethe Solvår Bråthen Henriksø	Vingsnes	6694 Foldfjorden
Ebba og Jens Holmboe	Grusveien 20 B	1430 Ås
Rune Lekang	Gamle Hobølvei 17	1550 Hølen
Anne Marie og Martin Liavaag	Belsjø Terrasse 1	1440 Drøbak
Bjarne Otto Lyngbø	Gravdal Hagesenter	5164 Laksevåg
William Robert Porter	Nedre Torfæusgate 18	4009 Stavanger
Randi Scheel de Rey	Strandveien 30	1545 Hvitsten
Otto Johannes Ruge	Pettersandåsen 4	1614 Fredrikstad
Karl Johnny Sommer	Johs. Bergersensvei 10	1653 Sellebakk
Hans-Christian Strøm	Meheiaveien 724	3614 Kongsberg
Sølvi Søfteland	Holt 1	5200 Os
Astrid Thornæs	Postboks 28	3770 Kragerø
Anne Berit Vold	Holsetgt. 93	2318 Hamar

Innhold

Leder	.2
Fotokonkurransen utsatt	.3
Neste nr.	.3
Nye medlemmer	.4
Innhold	.5
Årsmøteprotokoll	.6
Årsmøtehelg i Kristiansand	.8
Nordnorsk rhododendron	.10
Phytophthora ramorum – en potensiell karanteneskadegjører	.12
Plantasjen og soppsykdom på Sørlandet	.16
Hans Hackmann, noen minneord	.17
Vil du stemme på din Hackmannfavoritt?	.20
Rhododendron og gjødsling	.22
Referat fra medlemstur i Øst	.23
Vellykket tur til Sotra	.24
Plantebestilling	.25
Spørsmål og svar	.26
Rhododendron ønskes	.28
Interessert i tur til Skottland?	.29
Høstmøte i Bergen	.29
Vad är en azalea?	.30
Min favoritt	.33
R. Forrestii var. repens	.34
Frøformidling	.35
Fjernlån en rhodobok!	.36
Bøker om rhododendron ved Bergen off. bibliotek	.37
Styrets sammensetning	.39

Fotos:

Forsiden: Rh. "Walküre". - en Hackmannhybrid fra Kultivarsamlingen Kjempe i Det norske arboret, Minde. Dette er bilde nr 12 i vår avstemmingskonkurranse. Foto: Per M. Jørgensen

Baksiden: Fra "sørlandsk aften" under årets landsmøte. Fin stemning og god mat i den lyse sommerkvelden. Foto: Anne Tafjord – Kirkebø

Protokoll fra årsmøtet i Den norske rhododendronforening, 2004.

Sted: Myren gård, Kristiansand.

Tid: 30.5.04.

Arrangør: Den norske rhododendronforening, avd. sør.

Sak 1:

Valg av dirigent. Formannen ble enstemmig valgt. Valg av referent og 2 representanter til å underskrive protokollen. Turid H. Bergerøy ble valgt til referent. Åse Voreland og Jacob Roaldkvam ble valgt til å underskrive protokollen. Evt. merknader til årsmøteinnkallingen. Det framkom ingen merknader.

Sak 2:

Vedr. årsmeldingen. Denne ble gjennomgått. Det framkom ingen merknader. Enstemmig vedtatt.

Sak 3:

Vedr. regnskapet. Dette ble gjennomgått. Det framkom ingen merknader. Enstemmig vedtatt.

Sak 4:

Vedr. fastsetting av kontingent. Nåværende kontingent på kr.200.- opprettholdes. Enstemmig vedtatt.

Sak 5:

Vedr. budsjett. Det framlagte budsjettforslag ble gjennomgått. Enstemmig vedtatt. Det framkom flere ønsker om å utvide antall Lapprosen-utgivelser til 4 nr. pr. år. Dette ville imidlertid få konsekvenser for budsjettet. Årsmøtet ga styret fullmakt til å vurdere saken nærmere. Skulle man finne å gå inn for et 4. nummer må de supplerende utgiftene belastes foreningens kapital.

Sak 6:

Vedr. evt. innkomne forslag. Fra avd. sør var det innkommet forslag om å få strukturert hvorledes man skal forholde seg til medlemskap hvor eksempelvis ektefeller begge ønsker å være medlemmer. Kontingentfastsettelse, stemmerett for den ene eller begge og spørsmålet om antall Lapprosen som tilsendes må avklares. Årsmøtet vedtok enstemmig å anmode det nye styret om å legge fram et avklarende forslag til neste årsmøte.

Sak 7:

Valg av nytt styre. Valgkomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Sak 8:

Valg av revisorer. Valgkomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Sak 9:

Valg av valgkomitee. Den sittende valgkomitee bestående av Anders Kvam, Inga Olsen og Anne Rieber ble enstemmig gjenvalgt.

Sak 10:

Neste årsmøte. Dette ble vedtatt å skulle avholdes i Bergen.

.....

På vegne av interimstyret i avd. øst tok Turid H. Bergerøy opp et forslag om at man burde tilstrebe å få samlet/sammenfattet en del verdifullt materiell om rhododendron (hardførhet/egnethet m.v.) som man vet finnes og som spesielt kunne være til hjelp i de mest utfordrende klimasonene i landet.

I et samarbeid med NLH-Ås kunne man evt. utrede en liten prosjektoppgave som kunne utføres av en student ved høgskolen. Årsmøtet anmodet avd. øst om å arbeide videre med saken og spesielt fastsette et tallbeløp på prosjektet. Dette kunne deretter forelegges styret.

Anne Rieber takket alle som gikk ut av det sittende styret for godt gjennomført arbeid.

Ref.: Turid H. Bergerøy.

Protokollen er underskrevet av
Åse Voreland.

Jacob Roaldkvam.

Redaksjonen legger til følgende:

Disse gikk ut av styret:

Torbjørn L. Gjesteland, Randi Valen Fessl og Anne Tafjord-Kirkebø.

Nye styremedlemmer er Pål A. Skagseth, leder, Anne Lise Arnesen og Aud Danielsen.

Ellers ble varamedlem Frode Harnes erstattet av nytt varamedlem Audun Arne.

Årsmøtehelg i Kristiansand 29-31.05.2004

Ved Terhi Pousi

Rhododendron Sør hadde lagt opp til et innholdsrikt program, og jeg hadde lenge gledet meg til mitt første besøk i blomsterbyen Kristiansand. Helgen 29-31.mai var sommerlig og solrik, akkurat som pinsehelger skal være.

Lørdag ettermiddag; oppmøte på jernbanestasjonen og organisering av transport. Vi var nemlig invitert til hagevandring og grillmat hos Lis Herlofsen. Lis har en flott hage med flere rom og etasjer, og praten gikk livlig blant gamle og nye rhodovenner. Her hjalp hele familien til, Ida serverte forfriskninger, Odin viste oss salamander fra dammen og mange av gjestene fikk en titt i løvehulen til tusenkunstner Jack. Spennende start på helgen!

Søndagens program begynte på Myren Gård med kaffe og snitter. Lederen i Rhododendron Sør, Audun Arne, ønsket alle velkommen og selve årsmøtet kunne begynne. Se møtereferat på side 6.

Etter årsmøtet ble vi guidet rundt i den historiske parken av parksjef i Kristiansand kommune, Svein Ole Breland, og Kirsti Håtveit fortalte om utbyggingsarbeidet med rhododendronparken.

Neste vandring var i Ravnedalen friluftsområde, der vi nøy synet av hundrevis av rhododendronplanter og gamle trær.

Derfra kjørte vi til Agder naturmuseum og botaniske hage på Gimle gård. Omvisning i hagen og parken ved Ovin Udø. Vi fikk også se Norges største kaktussamling og rakk en rask titt på utstillingene i museet.

Fra Gimle reiste vi tilbake til Myren gård, der det var duket til 'Sørlandsk bespisning' med langbord i solveggen, festmåltid med vin og garantert ferske reker. Vi ble underholdt med morsomme historier, trekkspill og sang, og litt allsang ble det også. Kjempekoselig stemning i kveldsola!

Mona Klemetsen og Jakob Roaldkvam hadde med seg flotte rhododendronplanter, så plantesalg/bytte gikk unna på et blunk. Kvelden ble avsluttet inne med kaffe og kaker i historiske omgivelser.

Mandagsprogrammet begynte med byvandring ved Domkirken. En pensjonert gartner, Gerd Gundersen, fra parkvesenet i Kristiansand tok oss gjennom bygatene både grønt og kulturelt. Sjelden har vi møtt en mer engasjert guide!

Vi kjørte videre til Olaf Tobiassens hage. Allerede ved hageporten ble vi møtt av ett

stort mangfold av forskjellige vekster. Tomten var 4,5 mål, her var ca 150 forskjellige rhododendron og mye mye mer. En fantastisk flott og vedlikeholdt hage!

Siste stopp var "samlerhagen" hos Heideros og Ovin Udø. Hvis man ikke alt var blitt målløs i forrige hage, så ble man det i alle fall her; fjellhageplanter, pelargonium, fuksia, sukkulenter og kaktuser –krukker og planter overalt –til og med i gamle sko!

For en fantastisk rhodoheg!

Arrangementskomiteen har gjort en glimrende jobb! Tusen takk til Rhododendron Sør og alle rhodovenner på det blide Sørlandet!

Årsmøtedeltagere i parken til Agder naturmuseum hvor Ovin Ude forteller om bl.a. planten vaid (den gule i bildet). Foto Marianne Rieber.

Nordnorsk Rhododendron

For 20 år siden lo folk av tanken på Rhododendron-dyrking i Nord-Norge. Men mange ante ikke at to arter av den vakre prydblantene allerede vokste vilt her.

Randi Solhaug

Rhododendron aureum i blomst i Tromsø i midten av mai. Det finnes minst 800 arter av denne planten, men flesteparten ville ikke overlevd i det nordnorske klimaet. Foto: Randi M. Solhaug.

Verdens nordligste botaniske hage, Botanisk hage ved Universitetet i Tromsø, feirer 10-års jubileum denne sommeren. I løpet av disse årene har man anlagt en hage som inneholder en anelig mengde planter og vekster. Til manges forbauselse finnes det også en egen Rhododendron-samling her.

Vokser vilt

At det vokser Rhododendron så langt mot nord, er ofte helt ukjent for folk som besøker den botaniske hagen. Ikke så rart kanskje, for bare om lag 20 år siden avviste ofte hagebrukskyndige at det var mulig å dyrke disse plantene i nordnorske hager.

– Spørsmålet om Rhododendron kunne dyrkes i Nord-Norge påkalte latter hos enkelte, forteller daglig leder i Botanisk hage, Finn Haugli.

Men antagelsene om at arter av denne slekten ikke ville trives i landsdelen, bygde på uvitenhet. To arter av Rhododendron vokser faktisk vilt i Nord-Norge; finnmarkspors (*Rhododendron tomentosum*) og lapprose (*Rhododendron lapponicum*). Finnmarkspors ble tidligere plassert i en annen slekt (*Ledum palustre*), men nå har botanikere innlemmet den i slekten Rhododendron.

I slekt med blåbæra.

Dessuten finnes det flere Rhododendron-slektninger i Nord-Norge, som for eksempel blåbær, tyttebær, røslung og blålung. Alle våre lyngarter tilhører nemlig samme plantefamilie som Rhododendron, Lyngfamilien.

Det finnes også flere Rhododendron-arter i kalde strøk som Sibir og svært høyt i Himalaya. Det er de artene som vokser langt mot nord eller høyt til fjells som er hardføre nok til å takle det nordnorske klimaet. Slike arter gir muligheter for en systematisk utprøving i Botanisk hage for å se om de trives.

Så i dag er det ikke lenger utenkelig å snakke om Rhododendron-dyrking i Nord-Norge. Nå er spørsmålet; hvor går grensen? Arbeidet med å finne svaret har bare så vidt begynt.

Finn Haugli har vært daglig leder i Botanisk hage siden 1997. Her sitter han på den hagen i hagen som kalles "Arktis", - omringet av kolavalmue. Foto: Randi M. Solhaug.

Informert gjetting

I Rhododendron-dalen i Botanisk hage har man etter flere år med utprøving fått mange arter til å vokse og trives. Samlingen teller nå cirka 75 Rhododendron-arter og hybrider (kryssninger), og de fleste som trives her er småbladete. Ofte er det de storbladete plantene folk flest gjerne gjenkjenner som Rhododendron.

– Det har vært mye utprøving av nye planter i løpet av årene. Eller informert gjetting, vil jeg heller si, forteller Haugli og viser fram flere Rhododendronplanter i full blomstring. Og det er ennå rom for betydelig forsøksvirksomhet. For eksempel finnes det et stort potensial for å lage nye hybrider spesielt tilpasset et nordnorsk klima.

Mangler planteskole

I formålsparagrafen til Botanisk hage står det at et av målene er å drive "forskning, utprøving og utvikling vedrørende planter som dyrkes i hagen, og formidling av resultat". Tradisjonsplantesamlingen er det nærmeste de kommer en slik forskningsvirksomhet i dag. Det er en kartlegging og registrering av gamle hager og hageplanter i Nord-Norge, startet av Brynhild Mørkved ved Tromsø Museum Universitetsmuseet.

– Men det er umulig å drive forskning uten en egen planteskole. Slik det er nå har vi for små ressurser til forskningsbaserte samlinger. En planteskole vil også være bra med tanke på undervisningsmuligheter, samt for produksjon av planter til samlingene, mener Finn Haugli. Derfor står en planteskole øverst på ønskelisten til Botanisk hage. For å utvikle og holde hagen i ordentlig stand ønsker de også å øke staben fra en til to gartnere. Det er et kjempearbeid som krever bedre bemanning.

– Men en hage i god stand har tross alt mange muligheter, og får vi ressurser nok kan den blant annet bli utgangspunkt for forskningssamlinger, sier Haugli.

To arter av Rhododendron vokser vilt i Nord-Norge. Den ene av dem er finnmarkspors (*Rhododendron tomentosum*), som her ses i knopp... Foto: Randi M. Solhaug.

...den andre er lapprose (*Rhododendron lapponicum*). Foto: Finn Haugli.

Vi i redaksjonen takker journalist Randi M. Solhaug for velvillig utlån av bilder og artikkel som tidligere er publisert i Tromsøflaket, et organ for universitetet i Tromsø.

Phytophthora ramorum – en potensiell karanteneskadegjører

Ved Ørjan Simonsen, Mattilsynet – statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler, Regionkontoret for Hordaland og Sogn og Fjordane, Rosenkrantzgt. 3, 5003 Bergen (Orjan.Simonsen@mattilsynet.no)

Høsten 2002 ble det av daværende Landbruksstilsynet tatt en prøve av *Rhododendron catawbiense* 'Grandiflorum' hos en planteskole i Bergensområdet grunnet mistanke om smitte av soppsykdommen *Phytophthora ramorum*. Det ble påvist *P. ramorum* i prøven, og Norge fikk dermed sitt første funn av denne skadegjøreren. Tiltak ble iverksatt, og det ble laget en midlertidig forskrift med hjemmel i forskrift av 1. desember 2000 nr 1333 om planter og tiltak mot planteskadegjørere.

Senere er det gjort flere funn av *P. ramorum* i Norge, alle på importert *Rhododendron*. Flesteparten av disse ble gjort i 2004. For oppdatert liste over funn, henvises til Mattilsynets hjemmesider.

Bakgrunn

P. ramorum er en algesopp vitenskapelig beskrevet i 2001. I USA har den forårsaket epidemiske angrep på eikeskog fra 1995, og fikk populærnavnet Sudden oak death – ”plutselig eikedød.” I Europa har soppen blitt påvist i flere land, bla. Belgia, Frankrike, Spania, Storbritannia, Nederland og Tyskland. Inntil nylig er den kun påvist i prydbusker i Europa, men symptomer ble sett på *Rhododendron* så tidlig som i 1993.

Soppen opptrer i to krysningstyper, A1 og A2. A1 er etablert i Europa, og A2 i USA. A2 i USA har angrepet både trær og prydbusker, mens A1 inntil nylige har holdt seg til prydbusker. Nye funn i Nederland og Storbritannia har derimot vist at også A1 kan gå på lauvtrær, da smittede parktrær er funnet i begge disse landene. *Quercus rubra* (”amerikansk eik”) i Nederland og *Q. falcata* i England er eksempler. Slike funn på lauvtrær i Storbritannia har vært i nærheten av smittede *Rhododendron*, og en antar at *Rhododendron* oppmagasinerer smitten, for deretter, når smittepresset blir stort, å infisere mottakelige trær i området.

En ønsker ikke at genotypene A1 og A2 skal krysses, da konsekvensene av kjønnet formering til en stor grad er ukjente. Det en vet, er at det vil dannes hvilesporer som er mer resistente enn når formering kun foregår vegetativt. I Europa er det til nå kun konstatert vegetativ formering.

Symptomer og vertplanter

I Norge er det kun funnet *P. ramorum* på *Rhododendron catawbiense*, men vertsplantespekteret er stort, og det konstanteres stadig nye vertplanter. På *Rhododendron* gir *P. ramorum* brun til svart misfarging på kvist og/eller blad. Misfargingen skyldes at vev i kambiet dør. Røtter angripes ikke. Erfaringene så langt er at symptomene kommer først på ettersommeren og om høsten.

På *Virburnum* skjer bladvisning og plantene kollapse. For symptomer på andre arter, anbefales det å besøke internettsidene henvist til i slutten av denne artikkelen.

Typisk mørk misfarging ved bladbasis og på greiner hos *Rhododendron*.

Foto: Ørjan Simonsen

Spredning

Sporer spres med for eksempel vannsprut, overflatevann, pottes, jord og redskaper.

Den største faren er at *P. ramorum* begynner å angripe trær og skog i Norge. Generelt trives og formeres sopp best i fuktig klima, og dette er en klimatype som finnes flere steder på Vestlandet. I tillegg er det relativt mildt her på Vestlandet, noe som også vil kunne gi gode betingelser for soppen. Dog trenger ikke temperatur bety så mye for nettopp *P. ramorum*, da soppen har relativt lave temperaturkrav. Minimumstemperatur ligger på 2 °C, maksimumstemperatur på 30 °C, og optimumstemperatur på 20 °C.

Begynner soppen å formere seg kjønnet, vet en som allerede nevnt ikke kon-

sekvensene av dette. Det er allerede oppdaget tilfeller av A1 i USA, og ett funn er gjort av A2 i Europa. Med den handelen som nå foregår av planter mellom kontinentene, er det nok bare et tidsspørsmål før A1 etablerer seg i USA, og A2 i Europa. Hva vil da skje? Dette er et spørsmål ingen vet svaret på, men som bør vurderes, og som alltid bør en utvise stor forsiktighet ved handel av planter generelt og mellom ulike land spesielt.

P. Ramorum på busk. Foto: Ørjan Simonsen

Sjekk plantene og husk plantehelsesertifikat ved import

For Arboretet på Minde sin del, og for så vidt alle hageeiere som samler på og handler med planter, bør en passe spesielt godt på av flere grunner. (1) Vi har allerede hatt to funn av soppen i vår region, (2) klima tilsier at soppen kan få gode kår her, og dermed gode forhold for etablering og spredning, og til slutt (3) at *Rhododendron* som prydbusk betyr mye for befolkningen i området.

Hva kan en så gjøre? For det første må en vurdere om det er nødvendig å importere det ønskede plantematerialet til Norge. Finner en ut at import er eneste eller beste løsning, må en holde seg til regelverket, og unngå ulovlig import. Det skal etter plante-helseforskriften følge med plantehelsesertifikat på all importert *Rhododendron*. Planter og plantedeler med opprinnelse i europeiske land der *P. ramorum* forekommer, må ha tilleggs erklæring fra plantehelsemyndighetene i det aktuelle avsenderlandet. Kjøper en planter i Norge, for eksempel på et hagesenter, kan det også være lurt å kontrollere plantene litt ekstra før kjøpet skjer. Plantene kan være nylig importerte! I tillegg kan det være lurt å kontrollere nyinnkjøpte planter en siste gang ut på sen-

sommeren/høsten, da det er fra juli og utover en oftest ser symptomer på *P. ramorum*. Sitter du nå inne med spørsmål om *P. ramorum* eller andre planteskadegjørere, er det bare å ta kontakt med Mattilsynet.

Aktuelle hjemmesider for mer informasjon om *P. ramorum*

Mattilsynet: www.mattilsynet.no

Landbrukstilsynets gamle hjemmesider:

http://landbrukstilsynet.mattilsynet.no/dokument.cfm?m_id=223&d_id=1468

Department for Environment Food and Rural Affairs sine hjemmesider:

<http://www.defra.gov.uk/>

University of California Cooperative Extension in Marin County sine hjemmesider:

<http://cemarin.ucdavis.edu/index2.html>. Her finner en også forslag til livssyklus for *P. ramorum*.

P. Ramorum: Greinsympton. Foto: Ørjan Simonsen

Plantasje-sopp på Sørlandet

Ved Audun Arne

Sopp sykdommen *Phytophthora ramorum* har for alvor gjort sitt inntog på Sørlandet. I juli meldte Lokalradioen om angrep på rhododendron fra Plantasjen. Folk ble bedt om å klippe av plantebiter og komme innom for sjekk. Jeg gikk selv til avdelingen i Arendal med en kvist fra en liten sak jeg falt for i mai, som ikke var drevet frem til tidlig blomstring. Jeg var heldig og fant en person som forklarte at en skulle se etter en viss gren. Soppen utvikler seg ved at en og en gren visner. Jeg fikk ikke vite noe om hvilke sorter som var utsatt, eller om jeg selv kunne gjøre noe. Angrepne partikler 'kunne bli videresendt til Oslo for videre undersøkelser'. Det var ikke registrert tilfeller i Arendal, og jeg fikk inntrykk av at en ikke følte seg spesielt truet. Sist i september forsøkte jeg igjen, og fikk kontakt med en meddelsom gartnerdame. Hun fortalte om en ganske stor tilstrømning av bekymrede rhodoeiere, og så langt er det registrert kun to tilfeller i Arendal. Jeg spurte om det finnes en oversikt over angrepne sorter, men hun kjente bare til Catawbiense. Hun hadde ikke hørt noe om årsak eller utgangspunkt for angrepene hos Plantasjen, men det importeres jo fra Tyskland, Nederland og England. Hun var usikker på hva Plantasjen har gjort for å informere publikum, men det har vel vært noe på lokalradio – kanskje på TV. Destruering av mulige smittebærere har ikke vært vurdert, siden Mattilsynet stadig er innom med kontroller. God kontakt med Mattilsynet oppleves som positivt og betryggende. Avd. Arendal ser derfor ikke det store problemet med *Phytophthora ramorum*.

28. september melder P1 Sørlandssendingen i intervju med seniorinspektør Sverre Mortensen v/Mattilsynet i Kristiansand om 250 angrep ved Plantasjen i Kristiansand. Også angrep på Oasen hagesenter i Lyngdal. Det er frykt for angrep på eikeskogen på Sørlandet. Soppen står på liste over farlige sopp/skadedyr, og har forvoldt stor skade i USA og på ulike steder i Europa. Det antas at soppen er kommet til Norge fra eller via Nederland.

Redaksjonen kommenterer:

Som dette innlegget viser, er det ikke lett å få etterrettelig informasjon fra enkelte hagesentra. Vi bør muligens alle bli flinkere til å stille krav til det senter vi bruker, for å få dem til å 'skjerpe' seg. Særlig synes vi Plantasjen glimrer med ansatte uten faglig kunnskap, det kan være tilfeldig, men når tilfeldighetene skjer ofte, så blir man skeptisk. Å bli mer trofast mot våre 'norske' planteskoler – de som fremdeles sår, stikker og poder egne planter, kunne kanskje bli en sak for oss, for de trenger absolutt støtte! Tenk hvor kjedelig det blir når vi ender opp med et par store kjeder over hele landet? Har du kommentarer på dette, hører vi gjerne fra deg.

Hans Hachmann, noen minneord

Ved Per M. Jørgensen

*Hans Hackmann slik vi husker ham, smilende blant sine 'rhodobarn'
Foto fra Hackmanns katalog.*

Det kom som et sjokk da vi fikk medingen om at den store tyske rhododendronforedler Hans Hachmann var død uten forvarsel, 5. mars i år i en alder av 74 år. Jeg hadde nylig vært i kontakt med ham om muligheten for å få sendt til Bergen hans nyeste sorter som delvis ble lansert ved 75-årsjubiléet for 'Baumschule H. Hachmann', grunnlagt av hans far på et av de mange småbruk på den nord-tyske hede. Faren var hovedsakelig opptatt av frukttrær, og sendte sin sønn for mer opplæring til de største planteskolene i området, bl.a. den til Johann Bruns, der han gjennom sønnen Wilhelm, som hadde startet med rhododendron-krysnings, også lærte å kjenne Dietrich Hobbie, som jo var en av pionérene i rhododendronforedling i denne delen av verden. Der ble Hans smittet av rhododendronbasillen, noe hans foreldre ikke ble spesielt begeistret for. Jeg har selv hørt hans mor beklage seg over denne rhododendron-manien, som jo ikke bidro til noe godt i jordbruket!

Men du verden hvordan det har gledet hageentusiaster. Selv fortalte han om sine første krysningsforsøk som han gjorde i 1952 da han for sine sparepenger kjøpte 40 storblomstrete rhododendron som utgangsmateriale. Dette forsøket var stort sett mislykket da han brukte en hardfør mor, *Rh. catawbiense*, som han ville gi vakrere blomster av andre farger enn fiolett, men de fleste barnene ble altfor like moren, og helt typisk for ham ble de destruert, tusenvis av planter. Så vidt jeg vet, ble bare en navngitt, 'Holstein' (der faren er *Rh. catawbiense*), og den er ikke lenger med i Hachmanns katalog.

Hans første store suksess var 'Kokardia' fra 1978 som fremdeles er med i katalogen, og som han selv mente ennå holdt mål, for han hadde strenge krav til sine rhododendronbarn. De skulle være trivelige hageplanter med god vekst og fremfor alt godt bladverk, og dessuten blomstre rikelig med vakre blomster i klare farger. For å få til dette brukte han langt mer enn intuisjon, en ellers viktig faktor for foredlere. Han arbeidet systematisk og tålmodig. Etter å ha tenkt ut hvordan han best skulle kunne forbedre en kjent sort eller art, foretok han selve krysningsen, - det må ha blitt tusenvis gjennom årene. De resulterende frøene ble sådd og priklet ut, og av det som overlevde, ble småplanter etter et par år plantet ut i det stadig økende forsøksfeltet (han kjøpte opp eller leiet mark fra naboeiendommer). Der stod de i årevis, og han fulgte nøye med på utviklingen. De beste utstyrte han med merkepinner og de ble etter hvert flyttet over i avdelingen for særlig lovende. De andre ble destruert. De som kom gjennom nåløyet ble ytterligere testet og tatt stiklinger av, og først etter dette, d v s 20 år etter krysningsstidspunktet, ble de navnsatt og markedsført.

Hans virkelig store gjennombrudd som foredler kom med *Rh. yakushimanum*-hybrider der hans sorter langt overtraff de første britiske både i vokseform, blomsterprakt og hardførhet. Hans 'Fantastica' fra 1968, er fremdeles uovertruffet. Ellers er han nok best kjent for sine gulblomstrete og rent røde sorter, eksempelvis 'Goldkrone' og 'Busuki'. Likeledes har han stadig forsøkt å gjøre den engelske primadonna 'Mrs. Furnivall' hardførere og mer tettvokst, og dette ga en rad skjønner, hvorav 'Hachmann's Charmant' ble det siste blinkskuddet.

Han interesserte seg også for mindre planter, ikke minst innen lapponicum-serien der han fikk frem en rekke klarblå fra det mørkeste, 'Azurika', til det lyse himmelblå, 'Blaubart'. Og ikke å forglemme alle hans fine, hardføre japanske azalea, som han gledet seg spesielt over da det ikke tok like lang tid å få disse i blomst etter krysningsen, i rent bestandig rødt, 'Allotria', 'Estrella' og alle de andre. På tale om rødt så klarte han faktisk på slutten også å få frem røde, lave *Rh. repens*-sorter, for eksempel 'Rotkäppchen', som er forbedringer av de Hobbie-sortene som med rette har dominert markedet i 50 år. Også innen hageasalea fikk han frem noen spesielt

klarfargete, 'Goldpracht' og 'Parkfeuer', for å nevne to som overstråler de andre. Jeg kan ikke komme på noen gruppe der han ikke har levert fremragende resultat.

Foruten sin tålmodighet og nøyaktighet, hadde han også en fremtredende nysgjerrighet. Han ønsket å vite og finne ut både det ene og andre, ikke minst når han hadde tilgang til en "virkelig" botaniker, som undertegnede. Det store prosjekt han stod midt oppe i da jeg første gang ble kjent med ham, var å skaffe mer kalktolerante sorter. Der gav han opp å finne ville sorter som kunne krysses inn og støttet i stedet et forsøk på å finne velegnete grunnstammer gjennom mikropropagering av materiale som var testet som kalktolerant. Dette ble gjort med for den tiden avanserte molekylærbiologiske metoder, som har ledet til de populære INKARNO plantene. Så undret han naturligvis over genetiske lover. Han oppdaget jo gjennom smertelig erfaring betydningen av morens arv, og ble faktisk lettet over å få vite at det finnes noe som heter ekstrakromosomal arv. Og så var det dette med remontering, der ble han nødt til å avfinne seg med den begrensning som ligger i at det fra naturens side ikke finnes arter som gjenblomstrer. I stedet satset han på å forlenge sesongen med slike som kommer tidlig og de som åpner neste års knopper senhøstes. Av de siste fikk han frem en del virkelig bemerkelsesverdige ting i det siste, for eksempel 'Herbstfreude' som blomstrer regelmessig i september.

Som person var han beskjedent og lun med stor plante-entusiasme og kundeomsorg. At han hadde bygget opp en millionbedrift, syntes ikke å ha påvirket hans personlighet. Dette kom særlig tydelig frem da vi gikk gjennom hans forsøksfelt på leting etter den nye sorten som skulle døpes ved innstiftingen av vår forening, den som ble 'Bergensiana'. Normalt pleier den slags å koste ekstra, men mitt forsiktede spørsmål om prisen fnøs han nesten av, og avledet straks samtalen ved å peke på en plante som skilte seg fordelaktig ut: "Der er planten som vil kunne glede norske rhododendronvenner!" Den ble det, og den vil kunne glede oss lenge, selv om dens mester ikke lenger er blant oss. Sønnen Holger som stadig har overtatt mer av driften i firmaet, vil nok fortsette der faren slapp, også når det gjelder å skape nye sorter.

Vær med og stem på en Hachmannfavoritt

Ved Anne Tafjord-Kirkebø

Fotos: Per M. Jørgensen

Som Per M. Jørgensen skriver om i omtalen av Hans Hackmann i dette nummeret, så befinner det seg svært mange Hackmannhybrider i Norge. Vi har tatt hans mange vakre hybrider til våre hjerter og ikke minst, til våre hager, og vi har alle våre favoritter... Det har vi også sett av dem som blir omtalt i 'Min favoritt'.

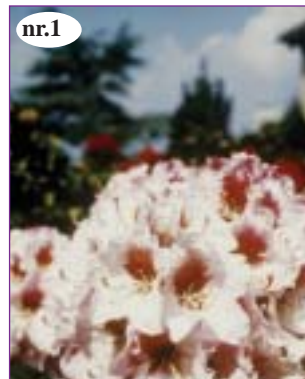
Nå inviterer vi dere lesere til å være med på en uhøytidelig avstemming over hvilken som er den største favoritten blant dem vi har valgt ut. Dere bruker nummeret ved siden av bildet, og sender førstevalget til redaksjonen (se adresser nest siste side) innen 8. januar 2005. En av dem som sender inn, blir trukket ut og får en liten overraskelse i posten! Vi ønsker også en liten begrunnelse for hvorfor akkurat denne som er foreslått, bør vinne. Og vi ønsker å bruke noen av svarene i vårt neste nummer, om dere gir tillatelse til det...?

Rh Blaubart

Rh Gletschernacht

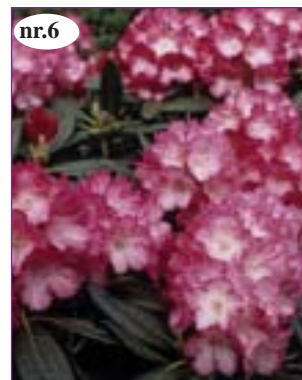
Rh Bergensiana

Rh Allotria

Rh Corinna

Rh Fantastica

Rh Goldkrone

Rh Hackmann's Diadem

Rh Kabarett

Rh Kokardia

Rh Schneekrone

Rh. Walküre (se også forside)

Rhododendron og gjødsling

Ved Per M. Jørgensen

I forrige nummer har Sigurd Brettville-Jensen noen funderinger omkring dette omdiskuterte temaet som gjør at jeg våger meg frem på med nærmere kommentarer. Der er mange ”skoler” og oppfatninger om dette, som nok hovedsakelig er basert på lokale erfaringer med spesielle planter. Rent generelt kan man si at jo mindre arten/sorten er, jo mindre gjødsling behøves. Vilde arter er ikke for godt vant hjemmefra, spesielt de småbladete fra fjellregionen, men alle behøver naturligvis næring.

Det er riktig at mykorrhiza(sopp) spiller en rolle i naturen. Vi vet dessverre for lite om hvordan dette påvirker dyrkede eksemplarer, men det er grunn til å tro at det er av betydning for trivselen. Fra Milde fremmet vi for noen år siden et forskningsprosjekt for å studere dette nærmere, men forskningsrådet ville ikke gi midler til den slags forskning. Det kan nok ha noe for seg å samplante med blåbær, slik Brettville-Jensen foreslår, da disse jo også tilhører lyngfamilien og har den spesielle mykorrhiza-typen som kalles ericoid. Faktisk finnes det en kanadisk forskningsrapport som viser at en av blåbærets sopp-partnere er identisk med en som er påvist hos rhododendron, men akkurat som en svale ikke er noen garanti for sommer, er dette neppe noen garanti for trivsel hos dyrkede rhododendron, selv om det vel er verdt et forsøk.

Det må bero på en misforståelse at vi gjødsler våre rhododendron så rikelig på Milde. Artene som står i naturlig furuskog med blåbær og lyng, må stort sett klare seg selv. En annen sak er kultivarene i Nydalen. De er kulturprodukter som de rhododendron man kjøper i hagesenteret og er vant til gjødslet jord og utvalgt for sine hageegenskaper. De fordrer faktisk gjødsling, men med en viss omtanke. Også her gjelder ovennevnte generelle regel om små sorter. Gjødsler man rikelig på de småbladete, blåblomstrete av *lapponicum*-gruppen, dør de i stedet for å vokse bedre.

I min private hage har jeg vært svært forsiktig med gjødsel til og med på større sorter, inntil Hans Hachmann beordret bruk av *blåkorn*¹⁾ helst før St.Hans. Han syntes det var forferdelig å se ”sine barn” sulte. Men gjødselkravet varierer også blant disse sortene. ’Gartendirektor Rieger’ vokser og blomstrer overdådig selv med minimale mengder, mens ’Brigitte’ er en mer krevende sort. Her hjelper bare erfaring som naturligvis også avhenger av lokale forhold som klima (nedbørmengde), jordtype og den slags.

Muséhagens kloke overgartner Gjersvik hadde to ”knepp” for dette. Løvmuld til de større, vilde artene, for det var de vant med fra naturen, og godt fermentert (”utbrent”) kugjødsel til kultivarene, for der fantes alle naturlige sporstoff, og dessuten nitrogen i ammoniumform. Siden han lyktes så bra, er vel det beviset for at han hadde rett.

Dessuten stemmer dette bra med nyere undersøkelser. Løvmuld kan man jo lett lage selv, og bearbeidet kugjødsel er nå tilgjengelig på ethvert hagesenter.

1) et produkt som inneholder nitrogen, fosfor og kalium(som sulfat) i forholdet 12-5-14, nitrogen som 50% nitrat-N og 50% ammonium-N.

Referat fra medlemstur i DNR, avd. Øst.

Ved Turid H. Bergerøy

En vakker, solrik kveld, 10. juni d.å., arrangerte avd. Øst tur til Astrupfamiliens øy, Risholmen, Onsøy, i Østfoldskjærgården og ca. 25 deltagere ble satt over til øya av vaktmannen.

Det er en i utgangspunktet typisk skjærgårdsøy, ca. 300 da stor, med blankskurte berg, forblåste furuer i strandsonen og rikelig med måke- og annen sjøfugl skrikende rundt oss. Innenfor strandsonen er det frodigere partier. Plantningen representerer nå 4 store felt, og et trivelig stisystem gjennom skogen binder feltene sammen. Heddy Astrup begynte innplantningen på begynnelsen av 1950-tallet og arbeidet har i stor grad skjedd i samarbeid med Oddvin Reisæter ved NLH.

Plantefeltene er organisert i et typisk ”wood-land garden” system. Her er det ikke bare snakk om *Rhododendron*, men også mange meget mer eksotiske planter. De innplantede sortene kommer bl.a. fra Kina, Amerika og Middelhavslandene. Samspillet mellom den opprinnelige og naturlige vegetasjonen på stedet og innplantede sorter er vellykket. Selv om de blomstrende, stort sett storvokste *Rhododendron* som sto i full blomst tiltrakk seg hovedoppmerksomheten, så var det spennende å skue de mange flotte bartrærne av mer eksotiske sorter, klatreplanter inntil fjellveggene og ikke minst store felt av stauder som trivdes i rhododendron-jorda.

Fulgte man stisystemet ned langs stranden kunne store felt av bergfrue observeres, sammen med mengder av andre, spennende, lave plantesorter. Lupiner hadde spredd seg. Frøene til disse skal ha kommet fra Bakkebøhemmet i Egersund, hvor barna hadde samlet frø til Heddy Astrup.

Kvelden opplevdes som fullkommen da vi tøffet tilbake til fastlandet i Astrups snekke, overveldet som vi var av synsinntrykkene både av den vakre skjærgårdsnaturen og av de eksotiske plantene inne på øya.

Vellykket rhodotur til Sotra!

Ved Anne Tafjord-Kirkebø

Det var ny medlemsrekord på turen til Sotra denne flotte søndagen i mai 2004. Vi var nesten 50 stk som kom fra hele Bergenshalvøya for å kose oss på Sotra, denne vakre øya vest for Bergen hvor Nordsjøen står rett på og neste stopp er Shetland, om du treffer rett...

Turen gikk først i lang bilkolonne til Ivar Otto Forland, helt sør på Sotra, i Fjell kommune. Her kan du se over den åpne og vide Bjørnafjorden like til vår sørligste isbre Folgefonna som ligger hvit og glitrende – denne dagen – mot en blå himmel. Her viste Ivar og konemor oss rundt, i en variert hage med mange sjeldne og flotte planter, og ikke minst, rhodoer, hvor mange nå sto i full blomst. Etter mye vandring, litt småpreik og hygge med drikke på terrassen, var vi klare til å dra videre til neste stopp i Kårtveits hage på Kårtveit like ved Ågotnes. Nå var det blitt midt på dagen, solen varmet og vi ruslet rundt i flokk og følge, noen her og noen der. Dette er et tidligere fiskesmåbruk som det var mange av på øyene og langs kysten. Nå er det tatt i bruk på en ny måte. Fremdeles er det oppdyrket men med andre vekster enn før da man var avhengig av det gården kunne bidra med. Her er svært mange ulike planter, trær, stauder og busker. Rhodoene dominerer likevel denne hagen, men blant knauser og knatter faller de så vakkert inn at man ikke helt skjønner hvilke enorme mengder arter og hybrider her er! Etter en fabelaktig lunsj, med typisk vestlandsk kakebord o.a., var det tid for litt om frøformering ved Jan Rune Hesjedal. Han forklarte og viste, og det ble nå litt latter med bien og blomsten denne gangen også... Men de fleste fikk også med seg hvor viktig det var med renslighet og nøyaktighet, og noen fikk øynene opp for det spennende i dette arbeidet. Etter hvert ble stolene tatt i bruk, i denne hagen er det mange rom, her kunne man faktisk også få se en høneblund uten at noen forstyrret en, om det var ønskelig...

Ivar Otto og May Lise mottar en velfortjent takk etter besøket i hagen deres. Foto Brage byrå

Mange dro hjem denne dagen med nye planter, for det ble selvsagt tid til plantebytte også. Men mest av alt, rike på mange vakre sinnsbilder som det blir godt å ta frem igjen nå når vinteren stunder til... Takk til Ivar Otto og May Lise og Randi og Harald for flotte opplevelser i hagene deres!

PLANTEBESTILLINGEN VÅREN 2005

Den er jo her snart! Våren. Bare litt vinter med jul og slikt imellom. Personlig har jeg tendenser til vårforemnelser året rundt.

Plantebestillingen fra Skottland må vel karakteriseres som vellykket. Vi satser på minst like stor interesse denne gang. Men husk! Kanskje finner du rhodoen din i nærmeste planteskole. Det er ingen grunn til å gå over bekken etter vann! Vi har en del entusiaster rundt omkring som kan tilby oss et variert utvalg planter. Glendoick Gardens Ltd, Glendoick, Perth PH2 7NS, Scotland, er adressen. De har 50 års-jubileum og stiller med ny fin katalog. Be om katalog. Den har vært gratis, men dersom halve Norge etterspør den, vet jeg ikke. Denne gangen velger vi planter fra **hele katalogen**. Det er ikke sikkert at alle plantene som bestilles er tilgjengelige!

Telefonen: (44)01738 860205

Telefaxen: (44)01738 860630

For datafolket: www.glendoick.com

E mail: sales@glendoick.com

Bestillingen sendes: Torbjørn Lem Gjesteland, Dreggen 10-12, 5003 Bergen
e-post: tgjeste@online.no

Fra Kårtveits hage under hagevandringen i mai. Foto Brage Byrå

Flytting av store *Rhododendron*

Hyggelig at det finnes en slik forening. Jeg har et spørsmål: Vi lurer på å flytte noen *Rhododendron* busker fra en eiendom til en annen. Buskene er imidlertid ca 2 meter høye og sikkert like brede. Spørsmålet blir da hvordan en slik flytting kan gjennomføres. Gravemaskin er sikkert nødvendig. Imidlertid har jeg et problem med å få dem inn på plass i hagen: Noen steder har jeg lest at røttene er ca like brede som busken og sikkert 60 cm dype. Betyr dette at jeg må ta med et så stort område med rot og mold for at busken skal kunne overleve? Kan jeg banke vekk mold? Jeg vil jo helst ha så lite rot og mold som mulig å flytte på her.

Dag Stenevik
4550 Farsund

Svar til Dag Stenevik:

Planting og flytting av *Rhododendron* kan godt foregå hele året bortsett fra perioder med frost og tele. Hvis det er mulig å velge, er det best å plante før nyveksten starter i april-mai, eller etter avsluttet nyvekst i august-september.

Da *Rhododendron* nesten alltid danner en sammenhengende rotklump, som ikke går i dybden, er de svært greie å flytte. De har ingen pælerot eller lange rotutløpere. Rotklumpen er knapt så vid som selve busken. Eneste begrensende faktor for flytting er størrelsen.

Vekstvillige, frodige arter og hybrider som *catawbiense*, 'Cunningham's White' etc kan godt beskjæres rikelig før flytting. Det beste redskapet for å ta opp og flytte store *Rhododendron* er en traktor med "gaffelløfter". Gaffelen kjøres inn under busken, som så løftes opp og ut av plantehullet. Mye av jorden på jordklumpen kan fjernes slik at de små, fine røttene frilegges. Planten plasseres i det nye plantehullet i samme dybde som den stod. Dersom det er vanskelig å flytte planten på plass med traktor, kan den forsøksvis plasseres på en fiberplast- presenning og så slepes på plass til det nye plantehullet.

Lykke til
Pål A. Skagseth

Mistrivsel og lyse blad

Hovinveien 11-13 A/S, hvor jeg bor, har hatt rododendronbusker i plenen i ca 20 år. En av disse, plantet for ca 13 år siden, har det siste året vist mistrivsel ved at stadig flere blad blir lyse/fargeløse. Bladnervene beholder grønnfargen lengst.

Verken en gartner, som er her av og til, eller blomsterhandlere har kunnet hjelpe. Jeg ser på det som en mangelsykdom. Jeg har brukt rododendrongjødsel hver vår. Buskene er tette og bladrike. Blad som ikke er angrepet, virker helt friske. Jeg kan

ikke se noen skadedyr. Nå er halvparten av busken angrepet. –Hva kan gjøres for å berge busken? Busken er av den mest vanlige typen med lys lilla blomster og blanke mørkegrønne blad.

Håper på og takknemlig for svar.

Vennlig hilsen
Ingeborg Ødegaard

Svar til Ingeborg Ødegaard:

Det er vanskelig å gi nøyaktig svar, men siden du ikke har sett skadedyr, ligger nok svaret under jordoverflaten. Det kan godt være en mangelsykdom, men symptomene burde da helst vises over hele planten. Gras helt inntil stammen stjeler mye næring, virker veksthemmende og kan være grunnen til mistrivsel. Eventuell tykt jordekke, våt eller tett jord, slik at røttene ikke får luft er skadelig. Det samme gjelder for dyp planting. Tørkeskade kan gi samme symptomer, som regel vil planten ved uttørring også miste blomsterknopper. Enkelte sopp sykdommer kan angripe både kvist og røtter. Dessverre mange muligheter...

Tips som ofte hjelper: hvis mulig, spa opp planten, sjekk grunnforholdene, fjern ev. gras rundt, bland gjerne naturgjødsel med torv og plant på nytt. Lykke til!

Audun Arne spør om nykvernet plantemateriale

Gudrun og jeg har feriert mye siden årsmøtet. Vi var bl.a. innom Arboretet i juni, og der så vi at det var lagt på hva jeg vil beskrive som store mengder fersk kutterflis over store områder-helt inntil stammene. Er dette en hensiktsmessig mulching (nykvernet plantemateriale)? Jeg trodde slikt måtte lagres et par år, og først legges på om høsten, og ikke helt inntil stammen.(J.fr. læreboka). Her er det visst noe å lære. Jeg har motorsag og tilgang til en del trær/flis. Kan slik flis legges direkte oppå? Det ville være fint å få en kommentar på dette.

Svar til Audun Arne

Audun har helt rett i at flis helst burde lagres minst ett år. Dette for å få "luftet ut" fenoler som kan virke veksthemmende på plantene. Flis lagret i hauger får raskt varmegang og dermed kommer også nedbrytningssoppene raskere i gang. Slik blir massen også mindre attraktiv for eventuelle skadelige sopper.

På arboretet brukes flis først og fremst som jordekke mot ugras. Vi tar flisbruken med i beregningen allerede ved planting, og planter gjerne litt grunnere i utgangspunktet. Tykkelsen av flislaget kan variere av mange grunner, men det er veldig viktig at laget ikke er for tykt slik at lufttilgangen til røttene blir redusert. Helt inntil stammen burde flislaget være tynt. Konstant fuktighet på stammen skader barken.

Spørsmål og svar - Spørsmål og svar

Bruken av fersk flis på arboretet beror først og fremst på ressursmangel. Vi sparer flere arbeidsprosesser ved å kunne spa den ferske egenproduserte flisen direkte fra tilhenger på bedene. Fersk flis varer også lenger, enn den omdannede, før man må etterfylle. Lauvtrær inneholder mye mindre fenoler enn bartrær, derfor bruker vi fersk kun lauvtrefflis. Etter fire års eksperiment/erfaringer, mener vi at bruken av fersk lauvtrefflis, i moderate mengder, under større/store rhododendron, virker utmerket og uten problemer (ingen økt angrep av skadelige organismer). Resultat av jordprøver, tatt på fersk-flis-områdene, har også vist seg å holde fra godt til fullt akseptabelt nivå.

Hilsen Terhi Pousi

ønskes - byttes - ønskes - byttes - ønskes

RHODODENDRON ØNSKES:

Kan noen skaffe meg rhododendronen Rh. 'Elsie Lee'?

Med helsing
Laila Mulen
Solheimsdalen
6800 Førde

Rhododendrontur til Skottland våren 2005 ?

Rhodoturen til Skottland i påsken 2000 var meget vellykket.

Det er nå innkommet flere innspill fra medlemmer med ønske om å gjenta en tur til Skottland til våren.

Det finnes mange store og flotte hager med gamle Rhodo-samlinger i Skottland, som vi ikke rakk over i 2000, så det går fint å arrangere en ny tur uten å gjenta seg. Edinburgh Botaniske hage er imidlertid alltid et must.

Dette er en sondering og kartlegging av interessen for en ny Skottlandstur våren 2005 ved påsketider. Det bør være minst 15-20 interessenter for at vi skal starte opp arbeidet med å arrangere turen.

Hvis du/dere kan tenke seg å delta i en Skottlandstur til våren, vennligst ta kontakt med Pål A. Skagseth, adr.Snekkevik v. 82, 5239 Rådal. Tel: 55 22 64 35.

E-post: anto-sk@online.no

Høstmøte

Vi har gleden av å invitere til medlemsmøte

onsdag 10.november kl 19.00

I Bjørgvin Videregående skoles kantine i Strandgaten 195.
(Parkeringsplasser finnes i området; i Strandgaten vis a vis skolen, på kaien nedenfor C. Sundtsgt. og på Tollbodallmenningen.

Professor Per Magnus Jørgensen, UiB, vil innføre oss i **Taliensia** ved lyd og bilder. Taliensia er en underseksjon i seksjonen Hymenantes, som inneholder en hel rekke interessante, flotte og hardføre rhodo-arter, som dessverre er alt for lite brukt.

Utlodning av rhododendron.

Av hensyn til servering ber vi om påmelding til vår sekretær
Anne Lise Arnesen tel. arb 55 58 95 60, priv 55 25 61 53
e-post: anne.arnesen@jurfa.uib.no

VEL MØTT TIL EN HYGGELIG KVELD!
Styret i Den norske Rhododendronforening

Vad är en azalea?

Ved Gunnar Bernler

I en serie artiklar från 1980 till 1995 publicerade i Notes from the Royal Botanic Garden Edinburgh och Edinburgh Journal of Botany har ett antal forskare i Edinburgh genomgripande reviderat den tidigare gällande klassifikationen av Rhododendron. I denna har azaleorna behandlats av Chamberlain och Rae (1980), Kron (1993) och Judd och Kron (1995). En sammanfattning av dessa publikationer är Chamberlain m fl.: The Genus Rhododendron (1996). För vanliga dödliga (= icke-botaniker) tillämpas den nya klassifikationen i Cox & Cox' The Encyclopedia of Rhododendron Species (1997) och RHS' The Rhododendron Handbook 1998.

I den nya klassifikationen delas släktet Rhododendron i åtta undersläkten, nämligen:

- Azaleastrum
- Candidastrum
- Hymenantes
- Mumeazalea
- Pentanthera
- Rhododendron
- Therorhodion
- Tsutsusi

De flesta av de rhododendron som vi odlar i våra trädgårdar är arter eller hybrider inom subgenera Rhododendron respektive Hymenantes. Arter från dessa två subgenera kan däremot inte korsas med varandra.

Svaret på rubrikens fråga Vad är en azalea? blir ur rent taxonomisk synvinkel: "En art eller hybrid av arter inom subgenera Pentanthera eller Tsutsusi". Här återfinns alltså de växter, arter och kultivarer, som i dagligt tal kallas azaleor.

I subgenus Pentanthera är alla arter lövfällande. Undersläktet delas i fyra sektioner:

Sektionen Pentanthera härbärgerar majoriteten av undersläktets arter (omkring 23 stycken). Hit hör den kaukasisk-europeiska *R. luteum*, guldzalean och de östasiatiska underarterna av *R. molle*, *ssp. japonicum* (en gång kallad Azalea mollis) och *ssp. molle* (tidigare Azalea sinensis). Dessa har i stor utsträckning använts vid hybridisering. Särskilt s.k. mollis- och mollis x sinensis-hybrider och även de senare

Exbury- och Knap Hill-hybriderna innehåller blod från *R. molle*, inte sällan även *R. luteum*. I sektionen Pentanthera finns också ett stort antal amerikanska arter (t ex *R. cumberlandense*, *R. periclymenoides*, *R. prinophyllum* och *R. viscosum* som tillsammans med *R. luteum* ingått i den genetiska pool som ingått i de sk Ghentazaleorna, *R. occidentale* från amerikanska västkusten har korsats in något senare (Knap Hill, Exbury) och den doftande och senblommande *R. viscosum* har också varit en omtyckt korsningspartner under senaste år (t ex i den sk "Lights-serien").

Sektionen Rhodora omfattar två arter: *R. canadense*, den urhårdiga, småblommiga och fuktighetsälskande arten samt *R. vaseyi*, fjärilsazalean. *R. canadense* kan korsas med *R. molle ssp. japonicum* och har då givit upphov till Frasers azalea *R. x fraseri* men av fjärilsazalean är inga hybrider kända.

Sektionen Sciadorhodion innehåller fyra arter som inte bildar hybrider inom eller utanför sektionen: *R. albrechtii*, *R. pentaphyllum*, *R. quinquefolium* och *R. schlippenbachii*. Sektionen Viscidula slutligen innehåller endast *R. nipponicum*, som är litet sämre hårdig än övriga hittills nämnda och inte alls har samma trädgårdsvärde som arterna inom sektionen Sciadorhodion.

Subgenus Tsutsusi delas i två åtminstone ytligt sett ganska olika sektioner.

Sektionen Brachycalyx omfattar omkring 23 lövfällande arter från Japan, varav en del klarar sig i Sveriges mildare delar (t ex *R. reticulatum*, *R. kiyosumense* och *R. amagianium*). Inte heller här förekommer mig veterligt några hybrider inom eller utom sektionen.

Sektionen Tsutsusi är en mycket stor sektion med över 90 arter, många av dem inte hårdiga i vårt klimat. De har två sorters blad, varav de större (vårbladen) faller och de mindre (sommarbladen) sitter kvar över vintern hos de arter som kan odlas här, och som då brukar betecknas som "vintergröna". De mest kända arterna i svensk odling är *R. kiusianum* och *R. kaempferi*, men även *R. yedoense var. poukhanense*, *R. stenopetalum*, *R. tsusiophyllum* och *R. tschonokii* har jag sett i svensk odling. Det finns en mycket stor hybridgrupp som vanligen går under namnet japanska azaleor inom denna sektion, många av dem baserade på *R. kaempferi*, *R. kiusianum* och *R. indicum*. Det finns åtskilliga -

sikkert ett femtiotal - som kan odles i zonerna 1 og 2 men de allra flesta av dem klarar inte ett svenskt klimat. Till den här gruppen hör också de "belgiska" azaleorna (där *R. simsii* är den dominerande korsningspartnern) som klär våra julbord och som lär finnas i tusentals kulturformer!

Vad är då *inte* en azalea? Ett kriterium som man kan höra då och då är att azaleor skall vara lövfällande rhododendron. Som synes är inte alla azaleor lövfällande. Vad som är ändå viktigare är att inte alla lövfällande rhododendron är azaleor. I subgenus *Rhododendron*, sektion *Rhododendron*, subsektion *Rhodorastra* finner vi några arter som är lövfällande (t ex *R. mucronulatum*) och andra som ibland uppträder som lövfällande, ibland städsegröna (t ex *R. dauricum*). De står botaniskt nära många andra arter inom subgenus *Rhododendron* och det är svårt att förstå hur man kan få idén att beteckna dem som azaleor.

Tidigare har man ibland kallat rhododendron från andra subgenera för azaleor. De fall som kan diskuteras är *R. albiflorum* från subgenus *Candidastrum* och *R. semibarbatum* från subgenus *Mumeazalea*. Även om de har en yttlig likhet med azaleorna (från att de uppträder som lövfällande) så utgör de knappast något egentligt skäl att frångå definitionen ovan.

Om man skulle göra en enkät till allmänheten med frågan "Vad är en azalea?" skulle man sannolikt få svar som syftade på "julbordsazaleorna" från dem som saknar trädgård och på hybriderna inom sektionen *Pentanthera* från trädgårdsägarna. Skulle man göra enkäten i USA:s sydstater skulle man mestadels visa sig menas k japanska azaleor. Inom *Rhododendronsällskapet* bör vi hålla oss till den botaniska definitionen, som framgår av artikeln.

Min favoritt: En hardfør Rhododendron P. J. Mezitt Regal

Ved Solveig Bergan

Det var et hull i den gamle rabatten med 3 m høye *Rh. canadensis*. I hullet plantet jeg en *Rh. 'P.J. Mezitt Regal'*. Jeg regnet med at den ville fylle ut det som manglet. Den nye 'Regal' vokste bra med sine tre stammer og masse små greiner. Den blomstret så nydelig om våren i april måned med sine rosafiolette, små klaseblomster. Plassen den hadde fått var alt annet enn trygg. Den stod åpent like ved en vei der det gikk mange mennesker forbi hver dag. Og akk, en vakker dag ble jeg helt sjokkert. To av stammene var brukket av ved roten og planten var dratt halvveis opp! Jeg kunne tenke meg at noen skulle prøve kreftene, og da det lyktes, vakte det applauderende beundring fra de unge kjærestene.

Først flere dager senere fikk jeg anledning til å plante den skikkelig ned igjen, det som stod igjen av den. Det hadde vært varmt og tørt vær også i flere dager. Den ene greinen så litt stusselig ut i begynnelsen. Planten fikk nå vanning nesten daglig og våren etter blomstret den.

Vinteren greier den godt, selv om det kan være litt kaldt. Det ser ut til at den tåler alt: hærverk, tørke, sol og kulde. (Her kan jeg bare uttale meg om de vintertemperaturene vi har i Bergen.)

I oktober får de grønne bladene fine høstfarger. Nedover stilkene blir bladene lysgule og rosa. I november krøller disse bladene seg sammen til tykke "nåler" og faller av. Men kransen av grønne blader rundt blomsterknoppene får bare et burgunder skjær over seg og blir sittende. Fargen går etter hvert mer tilbake til grønt.

På grunn av sine vakre blomster, sin hardførhet og sine høstfarger har *Rh. 'P.J. Mezitt Regal'* blitt en av mine største favoritter.

P.J. Mezitt i blomst 21. april 2003 i hagen hos Solveig Bergan som har tatt bildet.

Rh. forrestii var. repens

Ved Jan Rune Hesjedal

Til trøyst for sjel og sjølvhevd har eg lese at denne planta kan vera vrien å få i trivnad og god blomstring. Planta får eg ikkje til å trivast i min hage, eg har forsøkt alle dei gode råd som var å finna i bøker og hjå andre hagefolk, men nei, ho ser berre litt verre ut for kvart år som går og for kvar ny "idealplassering" ho får tildelt.

Eg har variert både himmelretning, plantejord, tørt og fuktig, uten å få klaff med vekstforholda til denne lunefulle krabaten. Etter kvart har eg begynt å undre meg over at eg ikkje for lengst har kasta "vraket" i kompostbingen. Men heilt utslegen er eg ikkje, og fortsatt er der liv i "kreket" så no har eg gjøymd henne bort, godt ute av folkesynet og skjult for både sol og måne, der skal ho få eit siste stopp.

R.chamaethomsonii Foto Jan Rune Hesjedal

Men fortvil ikkje om du vil ha slik ei låg, krypande og raudblomstrande plante med grøne friske blad. Mitt råd er at du held god avstand til *Rh. forrestii* var. *repens*, og heller skaffa deg "broren"; han er langt finare, har litt større blad, fleire klokker i kvar blomst og er slik ei fin og trivelig hageplante at ho er ei pryd året rundt. Navnet er *Rh. chamaethomsonii*. Ho varier ein del i høgda men den lågaste varianten vert ikkje meir enn 15-20cm høg, og om du ikkje er botaniker med spesialfelt

Rhododendron vil du knapt sjå nokon skilnad på dei to, båe høyrer til *forrestii* alliansen og har samme klare raude blomst og mørkegrøne blad.

R.forrestii var *repens* Foto Jan Rune Hesjedal

FRØFORMIDLING 2005.

For å få frøformidlingen i gang igjen er vi avhengig at medlemmer sender oss frø. Vi skal og prøve og skaffe frø fra andre foreninger.

For å lette arbeidet og prøve og er det nødvendig med noen kjøreregler.

1. Send bare rensed frø.
2. Frøet skal merkes og pakkes godt.
3. Send med så mange opplysninger som mulig om frøets herkomst.
(morplante, pollengiver, klon, varietet, etc.)
4. Angi: CP= avlet ved kontrollert bestøving
CW= innsamlet i naturen
OP= åpen pollinering.

Frøet kan sendes til Jan Valle, Espeland, 5912 Seim
tlf 56 35 17 82.

eller til

Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim.

Tlf 53 43 50 77. e-post: torsbo@frisurf.no

Fjernlån en rhodobok !

Ved Gerd Jørgensen

Rett over gaten fra Rhododendrarieret ved Lille Lungegårdsvann ligger 'rhododendronbiblioteket', men veibeskrivelse er faktisk ikke nødvendig. Oppsøk ditt lokale folkebibliotek så bestiller du fjernlån og får tilsendt det du ønsker.

Bergen Offentlige Bibliotek i Strømgaten har i sine hyller en imponerende samling fagbøker om *Rhododendron*, mange av dem gaver fra Den norske rhododendronforening, tilsammen 25 titler. De fleste står blant hagebøker i det store leserommet til høyre, side om side med rosebøker og andre fristelser. Ikke la deg avspore! De virkelig flotte, STORE, har fått plass mellom 'biler' og 'hunder' borte ved vinduet, og til og med langt inne i en krok i nybygget sammen med utenlandske bøker og reisevideoer står det diverse rhodobøker. Forklaringen er at her parkeres det bøker inntil personalet får tid til å innordne dem.

Hvilke bøker blir oftest etterspurt og utlånt?

Det Danske have-selskabs *Rhododendron og andre surbundsplanter* ved Svend Aage Askjær har vært utlånt 296 ganger, men så finnes den også i 13 eksemplarer fordelt på forskjellige filialer. Sikkert umulig å få lånt i dag, tidlig i september? Nei, da. Det står to bøker her i hyllen. God toer er Gilbergs *Rhododendron for alle* med 240 utlån. Tre eksemplarer inne nå. Knut Lønøs *Rhododendron* har hatt 214 utlån i sin hylletid. Andrea Kögels *Rhododendron og azalea*, 63 nette sider, har fjerdeplassen med 154 utlån. Begge står og venter i hyllen. Nei, feil i tellingen. Jørgensens om rhododendron fra arboretet på Milde har 181 utlån. Men ikke en eneste står i hyllen? Jo, da, i lokalsamlingen til venstre står en av hver utgave. Også filialenes eksemplarer kan tas i bruk til fjernlån.

**Det er så enkelt: ta kontakt med ditt lokale folkebibliotek, ring, skriv eller løp!
Det er utrolig men sant: fjernlån er helt gratis.
Snart henter du bare boken og sitter i godstolen med vårdrømmer om blomsterprakt.**

Ditt lokale folkebibliotek står altså gjerne til tjeneste. Og bibliotekarer er i min erfaring særdeles hjelpsomme. Takk, Eli Randmo og Elin Huseby!

Bøker om rhododendron ved Bergen Off. Bibliotek (Hovedtittel er med uthevet skrift):

Bøker om rhododendron ved Bergen Off. Bibliotek (Hovedtittel er med uthevet skrift):

- The Rhododendron handbook 1998.** Rhododendron species in cultivation. – London : the Royal Horticultural Society, cop. 1997. – ISBN 1874431639
- Rhododendron i Danmark i 25 år.**
– Dragør : Foreningen, 1999. – ISBN 8798738100
- The Rhododendron story.**
– London : The Royal Horticultural Society, 1996. – ISBN 1874431426
- Askjær, S. **Rhododendron og andre surbundsplanter.**
– Fredriksberg : Det Danske have-selskab, cop. 1990. – ISBN 8774640356
- Cox, K.N.E. **Rhododendrons and azaleas.**
– London : Hamlyn, 1998. – ISBN 060059372X
- Cox, P.A. **The encyclopedia of rhododendron species.**
– Glencarse : Glendoick, 1997. – ISBN 095305330X
- Davidian, H.H. **The Rhododendron species.**
– Portland, Or. : Timber Press, cop. 1995. – ISBN 0881923117
- Galle, D.M. van. **Azaleas.**
– Rev. and enl. ed. - Portland, Or. : Timber Press, cop. 1987. – ISBN 0881920916
- Gelderens, D.M. van **Rhododendron portraits.**
– Portland, Or. : Timber Press, 1992. – ISBN 0881921947
- Gelderens, D.M. van **Rhododendrons.**
– London : B.T. Batsford, 1992. – ISBN 071346982X
- Gilberg, G. **Rhododendron for alle.**
– Bergen : Alma Mater, cop. 1993. – ISBN 8241901321
- Halliday, P. **The illustrated rhododendron.**
– London : The Royal Botanic Garden, Kew, 2001. – ISBN 1900347997
- Hawthorne, L. **Rhododendrons.**
– London : Lotenz Books, 1999. – ISBN 185967903X
- International Rhododendron Conference 1978 : New York Botanical Garden **Contributions toward a classification of rhododendron.**
– Bronx, N.Y. : The Garden, 1980. – ISBN 0893272213
- Jørgensen, P.M. **Rhododendron.**
– Bergen : Fagbokforl., cop. 1996. – ISBN 8276742262
- Jørgensen, P.M. **Rhododendron.** – 2. utg.
– Bergen : Fagbokforl., 2003. – ISBN 8241902816
- Kögel, A. **Rhododendron og azalea.**
– Oslo : Cappelen, cop. 1997. - ISBN 8202164117

- Lerum, S. **Dyrking av artene Rhododendron lapponicum (L.) Wahl og R. camtschaticum Pall** ved det Norske arboret, Milde, 1980-1982.
– Bergen : Universitetet , 1986
- Lindqvist, K. **Rhododendron.**
– Stockholm, Raben Prisma, 1995. – ISBN 9151827654
- Lønø, K. **Rhododendron.**
– Oslo : Landbruksforlaget, 1994. – ISBN 8252916775
- Nelson, S. **Rhododendrons in the landscape.**
– Portland, Or. : Timber press, 2000. – ISBN 0881924407
- Reiley, H. E. **Success with rhododendrons and azaleas.**
– Portland, Or. : Timber press, 1992. – ISBN 0881922110
- Salley, H.E. **Rhododendron hybrids.** - 2nd. ed.
– London : Batsford, 1992. – ISBN 0881920614
- Schmalscheidt, W. **Rhododendron- und Azaleenzüchtung in Deutschland Teil II. 1930-1990.** – 2. neubearbeitete und erw. Aufl.
– Rinteln : Hansmann, cop. 1991. – ISBN 3928521004
- Ward, F. K. **Frank Kingdon Ward's Riddle of the Tsangpo Gorges.**
– Woodbridge : Antique Collectors' Club, 2001. – ISBN 1851493719

Rh. acrophilum fra forsiden av boken som ble omtalt i forrige nummer
Rhododendrons in Horticulture and Science.

Styrets sammensetning

Leder

Pål A. Skagseth, Snekkeviksv. 82, 5239 Rådal. tlf 55 22 64 35.
e-post anto-sk@online.no

Sekretær

Anne Lise Arnesen, Sydnesgt.1, 5010 Bergen tlf 55 90 17 51
e.post Anne.Arnese@jurfa.uib.no tlf jobb 55 58 95 14

Styremedlemmer

Aud Danielsens er Lyngveien 53, 5101 Eidsvågneset. tlf. 55 25 61 53
epost: Aud.Danielsen@jur.uib.no - telefon jobb 55 58 95 60
Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5251 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81
Jan Rune Hesjedal, Lepsøyeneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19

Varamedlemmer

Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjellestad tlf. 55 22 95 08
Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45
Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Leder Rhododendron Sør

Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Interimstyre Rhododendron Øst

Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45

Frøforvaltere

Torstein Borg, 5694 Onarheim tlf. 53 43 50 77
Jan Valle, 5912 Seim. tlf. 56 35 17 82

Internettredaktør

Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no
Vår internettadresse er: www.rhododendron.no

Utgiver av Lapprosen:

Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen

I redaksjonen:

Redaktør Anne Tafjord-Kirkebø
Tlf. 55 95 21 21, e-post anne@brage.biz
Anne Rieber
Tlf 55 31 02 16, e-post anrieb@online.no
Gerd Jørgensen
Tlf. 55 28 36 85, e-post gerd.jorgensen@senswave.com

